

Η Ελπίδα σε Κρίση

Κουλτούρα και Τέχνη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης

Ο Ζωγράφος και συγγραφέας Γιώργος Μιχελακάκης (φωτό: Γιάννης Δραμιτινός)

Γιώργος Βασιλακόπουλος

«Μόνο ένα υποκείμενο που περιλαμβάνει όλα τα ατομικά υποκείμενα είναι ικανό να αγκαλιάσει την κοινωνία ως σύνολο»
Durkheim

Το ποίημα αυτό σηματοδοτεί μια απόσταση από το συμβάν όπου το ρολόι της ιστορίας σταμάτησε. Ενώ στα ποιήματα που προηγήθηκαν είχαμε γραμματικά τον ενεστώτα και την ενεργητική φωνή: «σπάσε», «σίκω τα χέρια», «κόκκινες κορδέλες φορέστε», «αφουγκράζομαι», «το σώμα μου κατακυλά», «στάζουν / ρόγες / τα μάτια σου», «γίνονται κύκλοι μαύροι», «έτοιμος για το λουτρό των τοπίων. Τώρα, δηλαδή από το 1995 και μετά, επειδή ο ποιητής προσθέτει το φιλοσοφικό του πρόσωπο, αυτό που κυριαρχεί γραμματικά δεν είναι η ενεργητική φωνή αλλά ο παθητικός αόριστος.

Παρατηρούμε με ενδιαφέρον, ότι η ποίηση του Γ. Β. σε αντιθεση με αυτήν της Κεφαλά και του Τσαλουμά, αναπτύσσεται όχι επάνω στο χαμό συγκεκριμένων τόπων και προσώπων που η μετανάστευση προκάλεσε, αλλά επάνω στην απώλεια της συνάθροισης και της αλληλεγγύης γενικά. Αν και η απώλεια αυτή δοκιμάστηκε επάνω σε συγκεκριμένα άτομα, αντιμετωπίζεται στην οντολογική της διάσταση. Και αυτή η οντολογική διάσταση της απώλειας, είναι που κάνει την ποίηση του Γ. Β. να διαφέρει. Είναι μια ποίηση που δεν στηρίζεται τόσο σε εικόνες, αλλά σε έννοιες. Όταν η Κεφαλά και ο Τσαλουμάς εκφράζουν την απώλεια, φιλοτεχνούν μια τραγική εικόνα με άφθαστη ζωγραφική αναπαραστατική μαεστρία. Αντίθετα ο Γ. Βασιλακόπουλος θα στηριχθεί σε αφηρημένες έννοιες οι οποίες σε διάλογο θα αποδώσουν την απώλεια. Στην ποιητική συλλογή με τίτλο Οι κοιλάδες των λέξεων, ο ποιητής στερεοποιεί τη διπλή παρουσία, ως ποιητική και φιλοσοφική υπόσταση. Τι προπορεύεται; το αίσθημα ή μήπως η σκέψη; Ο Ποιητής ή ο Φιλόσοφος; Η Ιστορία ή το νόημά της; «αφη σε με» θα πει «σε σκιές / με ίχνη νεκρών ποιητών / που βάδισαν τυφλοί / αναΖΗΤΩντας», οι απαντήσεις και οι διερευνήσεις είναι γεμάτες απαισιοδοξία, νοιώθει ακρωτηριασμένος. έκοψες τα δάχτυλα / και στην πληγή

τους / στην πληγή τους φύτεψα τους αιώνες που δεν έρχονται

/ Οι λέξεις μοιάζουν χωρίς αντίκρισμα, ίσως παγίδες, που το νόημά τους αλλάζει σαν τον / χαμαιλέοντα ανάλογα την εποχή, περιεχόμενο και σημασία. / λέξεις με ήχους την άβυσσο του / ανεκπλήρωτου / της υποσχέσης που είσαι / φλοίδες / αυτής της τελειωμένης ιστορίας / που ούτε μπροστά ούτε πίσω / στο βάθος τους εδώ και εκεί μόνο το βάθος (ο φόβος των λέξεων)

Στην ποιητική αυτή συλλογή το ποιητικό υποκείμενο περιφέρεται πάνω σε ερείπια σωμάτων, με περιόδους αυξομειώσεων της συναισθηματικής έντασης, καθώς η σκόνη από τον σεισμό των διαψεύσεων κατακαθίζει αργά. Όταν το συναίσθημα ανεβαίνει εμποδίζει τον λόγο να αρθρωθεί, πνίγεται, στα όργανα που γεννιέται, γυρνάει εμπρός – πίσω, εσωτερικεύεται. Έχουμε την ανάδυση ενός ήχου θαμπού, βραχνού, λες και δεν βγαίνει από το στόμα αλλά από τους πόρους του σώματος. Έχουμε έναν «σκελετικό» ψίθυρο. Το σώμα μιλάει. Σε ένα άλλο μεγάλο ποίημα με τίτλο «ς» το οποίο καταλαμβάνει 13 σελίδες, έχουμε την ελαχιστότερη άρθρωση ενός γλωσσικού υλικού, που σύμφωνα με το δίδαγμα του S. Mallarme, κυμαίνεται στα χαμηλότερα τονικά επίπεδα της προσωδίας.

γ
ο
ν
α
τ
ι
σ
ε
ς

Το ποίημα έχει προμετωπίδα το μότο του Ρίτσου: «Πάντα η σιωπή μένει γονατισμένη», και αρχίζει με ένα ερωτηματικό «που;» για να καταλήξει στο τέλος με μια κάθετη παράθεση της λέξης «γονάτισες».

Με την αναδιarrύθμιση των γραμμάτων της λέξης από οριζόντια σε κάθετη παράθεση, δημιουργείται μια καθαρά οπτική εικόνα της κίνησης και της πτώσης της έννοιας που εμπειριέχεται στο σημαίνον γονάτισες. Με τον τρόπο αυτό παρατηρούμε πως έχουμε ανατροπή της σωσυριανής αντίληψης, για την αυθαίρετη σχέση μεταξύ σημαίνοντος και σημαινόμενου. Ο Γ. Β. υιοθετεί εδώ ένα στυλ ανορθόδοξης σχηματικής παράθεσης των γραμμάτων, για να ενδυναμώσει το συναίσθημα της πτώσης που τον διακατέχει. Τέτοιου είδους σχηματικά ποιήματα ανιχνεύουμε είδη στην ελληνική αρχαιότητα μέχρι και σε νεότερους ποιητές όπως στους: Apollinaire, Mallarme, Mayakovski, Dylan Thomas και Cummings. Πάντως στον Γ. Βασιλακόπουλο εκτός από την κάθετη παράθεση των γραμμάτων, έχουμε και μια σταδιακή ελάττωση της έντασης της λέξης καθώς προφέρεται. Διότι σύμφωνα με την μαρτυρία του ίδιου του ποιητή, δεν χρησιμοποιείται όπως στη συνήθη ομιλία ο εξερχόμενος πνευμονικός αέρας, αλλά αντίθετα ο εισερχόμενος. Δημιουργείται έτσι ένας ήχος (σύμφωνα με την εγκυκλοπαίδεια της γλώσσας) φτωχός σε ποιότητα, ένας ήχος που ακούγεται «πνιχτός» σαν κάποιος να «σβήνει» και να «πεθαίνει». Τα ψυχο-ακουστικά χαρακτηριστικά αυτού του ποιήματος δημιουργούν την εικόνα μιας λεπτής σιλουέτας ανθρώπου, (όπως στα έργα που φιλοτέχνησε ο D. Giacometti) καθώς μια υπέρτατη δύναμη, άγνωστη και ακατάληπτη, συμπιέζει από κάθε πλευρά, για να την συρρικνώσει τόσο, με κίνδυνο να την συντρίψει και να την εξαλείψει.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Το ποίημα έχει προμετωπίδα το μότο του Ρίτσου: «Πάντα η σιωπή μένει γονατισμένη», και αρχίζει με ένα ερωτηματικό «που;» για να καταλήξει στο τέλος με μια κάθετη παράθεση της λέξης «γονάτισες».